

Sanksjonspolitik er helsepolitikk

Er sanksjoner mot land som ikke vil rette seg etter verdenssamfunnets lover, et virkningsløst, politisk instrument som bare rammer sivile, eller kan det forsvares brukt for eksempel overfor Irak?

Skepsisen mot sanksjoner som kollektivt tvangsmiddel mot Irak er økende, og kritiske røster spør hvordan man kan forsvare at siviles liv og helse ofres i forsøket på å tvinge Saddam Husseins terrorregime i kne.

Fra 2001 har Norge plass i FNs sikkerhetsråd for to år. Legeforeningens menneskerettighetsutvalg mente at dette var en god anledning til å få belyst sanksjonenes konsekvenser for helse og menneskerettigheter, og arrangerte et seminar i februar. Dette var en uke før de omfattende bombetoktene som USAs nye president George W. Bush, gav grønt lys for. At det er ulike syn på sanksjonenes virkninger og bivirkninger kom tydelig frem i innlegg fra forskere, leger og politikere.

Sanksjoner i vekst

– Under den kalde krigen kan man vise til tilfeller av kollektive FN-sanksjoner. I 1990-årene er det gjennomført 13 FN-sanksjoner, opplyste Henrik Thune ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt. Han sa at sanksjoner som politisk tvangsmiddel har vært økende de siste ti årene, men at skepsisen mot det han kalte sanksjonenes politiske letthet øker i tilsvarende grad.

Sanksjonene mot Irak ble igangsatt i 1990. Man regner med at omkring 200 000 barn un-

der fem år har mistet livet som følge av sanksjonene mot Irak. Bente Aschim som besøkte landet i 1998, beskrev et elendig helsestell og en situasjon preget av økende barne- og mødre-dødelighet, kronisk underernæring, utbredte infeksjonssykdommer og stor mangel på medisinsk utstyr, medikamenter og helsepersonell.

Økende skepsis

– Økonomiske sanksjoner er både humanitært og sikkerhetspolitisk umulig å forsvare og fører sjelden til politisk kursendring i ikke-demokratiske stater, mente Henrik Thune. Han hevdet at sanksjoner bare kan ha effekt når målene er begrensede og virkemidlet er rettet direkte inn mot den politiske eliten eller bestemte produkter.

I Irak-spørsmålet som dreier seg om Vestens krav om å føre kontroll over eventuelle masseødeleggelsesvåpen, har ikke sanksjonene bidratt til å endre Saddam Husseins politiske disposisjoner.

– Eliten i Irak klarer seg uansett. Sanksjoner har tvært imot en guffen tendens til å fremme nasjonalisme og samle befolkningen mot Vesten som en felles fiende, sa Thune.

Olje for mat-programmet, som tillater Irak å kjøpe nødvendige varer for en sum oljepenger, var ren symptombehandling.

– Siden 1998 har det ikke vært en eneste våpeninspektør i Irak. Det vi ser, er vedvarende fattigdomssymptomer, økt smugling og parallelt med dette en pågående forvitring av sanksjonsregimet, sa Thune.

Dan Smith fra Institutt for fredsforskning var opptatt av at man i for liten grad har veid moralske spørsmål opp mot hva som er målet med sanksjonene i Irak. Han kunne ikke se at økonomiske sanksjoner mot Irak bidrar til å endre diktatorens politikk. Smith mente at de ulykkelige erfaringene med sanksjonene mot Irak burde bidra til større aktsomhet for fremtidig bruk av sanksjoner.

Både Thune og Smith etterlyste en grundig analyse av sanksjonenes effekt og konsekvenser.

Ingen lemping

– FNs sikkerhetsråd vil stå fast på kravet om at våpeninspektørene må få innpass før sanksjonene kan heves, sa Raymond Johansen, statssekretær i Utenriksdepartementet og leder for sanksjonskomiteen mot Irak som

Rundt 200 000 barn har mistet livet som følge av de økonomiske sanksjonene mot Irak de siste ti årene. Foto B. Aschim

Norge er med i som en følge av plassen i FNs sikkerhetsråd.

Johansen som hadde lyttet til de foregående innledningene advarte mot enkle svar på kompliserte spørsmål. Han sa at uten sanksjonene ville ikke FNs våpeninspektører hatt tilgang til Irak i det hele tatt. Han mente at den humanitære krisen var styrt av Husseins regime og sa at Irak nå har mulighet til å importere mat og nødvendige varer uten restriksjoner. 30–40 milliarder dollar står fortsatt ubrukt til dette formålet.

Johansen beskrev arbeidet i sanksjonskomiteen som preget av store dilemmaer og sterke motsetninger mellom toneangivende land. Han mente imidlertid at mye var i ferd med å skje. Den norske ambassaden i Bagdad skal gjenåpnes, og det er bevilget 31 millioner kroner blant annet til helseprosjekter i Irak.

Kontakt med Irak

På direkte spørsmål om menneskerettighetsutvalgets rolle overfor Irak, svarte statssekretæren at det ikke vil være i strid med myndighetenes sanksjonspolitik om utvalget kontakter irakske organisasjoner. Bjørn Oscar Hofvedt som er sekretær for utvalget, sier til Tidsskriftet at uttalelsen er interessant, og at utvalget vil vurdere mulighetene for å etablere kontakter i landet med tanke på eventuelt samarbeid når utvalgets arbeid i Tyrkia og Jugoslavia er avsluttet.

– Nina Husom, Tidsskriftet
nina.husom@legeforening.no

Nettside for europeiske leger

Internett-sidene til *Comité Permanente des Médecins Européens* (CP) inneholder mye stoff om helsepolitiske spørsmål relatert til EU og EØS. CP er en paraplyorganisasjon for de europeiske legeforeningene. Hovedoppgaven er å fremme den medisinske profesjonens synspunkter overfor EU-myndighetene. Grete Aasved, tidligere visepresident i Legeforeningen, er generalsekretær i organisasjonen.

På nettsidene finner man generell informasjon som handlingsplaner, mål, prinsipper og retningslinjer, samt nyheter som oppdateres jevnlig. CP fronter sitt syn på ulike politiske forslag og saker i EU og informasjon om aktuelle saker er lagt ut. En del informasjon er kan lastes ned i pdf-format, det vil si til bruk i gratisprogrammet Adobe Acrobat Reader. *Comité Permanente des Médecins Européens* har Internett-adresse: www.cpme.be